

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПЕДАГОГІКА

Методичні вказівки
до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
спеціалізації «Фізичне виховання і спорт»

Київ 2023

УДК 37
П24

Укладач Ю.С. Красильник, канд. пед. наук, доцент

Рецензент М.В. Руденко, канд. пед. наук, доцент

Відповідальний за випуск К.І. Почка, д-р техн. наук, професор

*Затверджено на засіданні кафедри професійної освіти,
протокол № 4 від 19 жовтня 2022 року.*

В авторській редакції.

П24   **Педагогіка:** методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни / уклад.: Ю.С. Красильник. – Київ: КНУБА, 2023. – 52 с.

Містять вимоги щодо підготовки до практичних занять і самостійної підготовки, змістовні модулі, ключові слова тем, літературу для самостійної підготовки, а також вимоги до виконання й оформлення індивідуальних завдань (рефератів).

Призначено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» спеціалізації «Фізичне виховання і спорт».

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	8
3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА».....	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальні основи педагогіки.....	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Дидактика: історія розвитку, сучасні проблеми і тенденції	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. «Теорія і методика виховання»	30
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ (РЕФЕРАТІВ).....	37
5. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ.....	43
6. ОСНОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА».....	44
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	46

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ефективність підготовки майбутнього професіонала з фізичного виховання і спорту залежить від рівня опанування педагогічними компетентностями, теоретичними, методичними та практичними засадами вирішення складних спеціалізованих професійних завдань. Аналіз тенденцій у сфері педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до формування особистості майбутнього професіонала з фізичного виховання і спорту, здатного до самоосвіти та саморозвитку, критичного мислення, опрацювання інформації, використання набутих аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних, організаторсько-комунікативних і предметно-практичних вмінь у професійній діяльності.

Тому у змісті методичних вказівок до вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» особливу увагу приділено основним питанням професійної діяльності майбутнього професіонала з фізичного виховання і спорту, формуванню педагогічних знань, навичків і вмінь, розвитку педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей, що забезпечують його самореалізацію та самовдосконалення в професійній діяльності, яка реалізується у сфері фізичної культури та спорту. Окрім того, питання, пов'язані з післявоєнним відродженням України, без сумніву, знаходяться в площині розвитку лідерства, у т.ч. у сфері фізичного виховання і спорту. Післявоєнна Україна буде відбудовуватися ударними темпами, що актуалізує в удосконаленні підготовки майбутніх професіоналів, готових працювати в умовах постійного оновлення освітніх технологій щодо формування свідомих і здорових українців, національно-патріотичних цінностей, забезпечення здорового способу життя та стресостійкості.

Визначено методичні основи проведення практичних занять в умовах змішаного навчання, подано характеристику індивідуальних завдань і вимоги щодо їх виконання, акцентовано на необхідності дотримання здобувачами вищої освіти норм академічної доброчесності.

Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» [16] встановлює перелік загальних і професійних компетентностей педагога професійного навчання, а саме: здатність адаптуватися до умов освітнього середовища, здатність до академічної та професійної мобільності, нести персональну відповідальність за результати ухвалення професійних рішень, до комунікацій у межах професійної діяльності, здатність ефективно управляти робочим часом, виявляти лідерські якості, виконувати звичні професійні дії ефективнішим способом, діяти в

нестандартних ситуаціях, працювати в команді, запобігати конфліктним ситуаціям, саморозвиватися і самовдосконалюватися. Саме компетентнісний підхід спонукає до системного викладу теоретичних, методичних і практичних основ педагогіки, адже у сучасних умовах модернізаційних змін важливого значення набуває підвищення ефективності освітньої діяльності, яка має ґрунтуватися на досягненнях педагогічної науки, перспективному педагогічному досвіді. Отже, нормативно-правова база, тенденції щодо гуманізації змісту, методів і форм освітнього процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного здобувача вищої освіти визначають компонентом освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» спеціалізацією «Фізичне виховання і спорт» навчальну дисципліну «Педагогіка».

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогіка» є формування у студентів системи психолого-педагогічних знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність майбутнього фахівця успішно соціалізуватися та провадити професійну діяльність.

Завданнями навчальної дисципліни є: надання студентам системи теоретичних і методичних педагогічних знань; розвиток педагогічної компетентності майбутнього фахівця; вироблення у студентів практичних вмінь та навичок використання у майбутній професійній діяльності інноваційних освітніх технологій; формування компетентностей, пов'язаних з професійним саморозвитком.

Науково-теоретичними засадами вивчення дисципліни складають основні положення теорії, методики і практики функціонування освітньої сфери, фундаментальні, загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні основи педагогіки. Навчальну дисципліну вивчають у тісному взаємозв'язку з дисциплінами «Філософія», «Психологія» та ін. Вивчення змісту навчальної дисципліни передбачає самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Її результати контролюють і оцінюють під час проведення всіх видів навчальних занять. Під час вивчення навчальної дисципліни застосовують такі види навчальної роботи: лекції, практичні заняття, індивідуальні завдання, консультації, залік, а також самостійну роботу студентів.

**Компетентності здобувачів вищої освіти, що формуються
внаслідок засвоєння навчальної дисципліни**

Код	Зміст	Програмні результати навчання
Інтегральна компетентність		
ІК	Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів наук з фізичного виховання і спорту, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності		
ЗК-5	Здатність планувати та управляти часом	ПРН-4. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення.
		ПРН-6. Мати базові знання з проведення досліджень проблем фізичної культури і спорту, підготовки та оформлення наукової праці.
ЗК-8	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій	ПРН-4. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення.
		ПРН-15. Визначати функціональний стан організму людини та обґрунтовувати вибір засобів профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом.
ЗК-11	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	ПРН-15. Визначати функціональний стан організму людини та обґрунтовувати вибір засобів профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом.
		ПРН-6. Мати базові знання з проведення досліджень проблем фізичної культури і спорту, підготовки та оформлення наукової праці.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності		
СК-7	Здатність застосовувати знання про будову та функціонування організму людини	ПРН-14. Застосовувати у професійній діяльності знання анатомічних, фізіологічних, біохімічних, біомеханічних і гігієнічних аспектів занять фізичною культурою і спортом.

1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття (лат. *practicos* – діяльний) – це форма навчального заняття, за якого викладач організує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень навчальної дисципліни й формує навички та уміння їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання визначених завдань. Перелік тем практичних занять визначається навчальною робочою програмою дисципліни. Метою практичних занять є: закріплення знань шляхом повторення лекційного матеріалу, його конкретизації і розширення; розвиток здатності самостійно використовувати отримані знання для здійснення практичних дій; опанування навичками та вміннями самостійного вирішення навчально-методичних і науково-практичних питань; інтеграція знань у певну систему та формування визначених компетентностей. Структура практичного заняття вміщує: проведення контролю знань, навичок та умінь здобувачів вищої освіти; постановку загальної проблеми та її обговорення; виконання практичних завдань, їх перевірку та оцінювання; надання студентам завдань самостійної роботи. З метою реалізації мети практичного заняття попередньо готується необхідний методичний матеріал – тести для визначення рівня оволодіння відповідними теоретичними положеннями та набір практичних завдань різного ступеня складності (репродуктивні, частково-пошукові, творчі).

Основними формами організаційної роботи на практичних заняттях можуть бути: фронтальна, за якої студенти одночасно виконують певну практичну роботу; в такому разі наявний єдиний план й однакова послідовність дій для всієї групи; групова, коли студенти, поділені на підгрупи, виконують визначені за тематикою, змістом і планом практичні роботи; індивідуальна, за якої студенти виконують різні за тематикою, змістом і планом практичні роботи.

Робота над змістом навчальної теми передбачає опрацювання теоретичних питань, завдань, що передбачені для самостійного опрацювання, поглиблене вивчення літератури та пошук додаткової інформації, систематизацію вивченого матеріалу тощо. Отже, рекомендованою методикою організації та проведення практичного заняття може бути: попередня підготовка – вивчення студентами теоретичного матеріалу самостійно та ознайомлення з інструктивними матеріалами для усвідомлення завдань; консультування студентів;

проведення попереднього контролю як допуску до виконання конкретної практичної роботи; виконання студентами завдань згідно з тематикою – опрацювання, узагальнення отриманих результатів та оформлення звіту; контроль й оцінювання викладачем результату роботи студента. Порядок обліку і контролю на практичному занятті: контроль теоретичної підготовки, контроль самостійності при виконанні практичних завдань, контроль за виконанням звіту, оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності кожного студента. Порядок контролю виконання завдань для самостійної роботи студентів: конспект опрацьованих теоретичних питань та практичних завдань.

Практичні заняття, які проводяться дистанційно, повною мірою мають забезпечити відпрацювання навичок та умінь студентів, формування і розвиток професійної компетентності, що ґрунтується на теоретичній основі, розвиток логічного мислення, вміння аналізувати явища, узагальнювати факти, сприяти регулярній та планомірній самостійній роботі. Існує декілька варіантів організації практичних занять у дистанційному режимі: офлайн – викладач ставить завдання (електронною поштою, в електронному вигляді: HTML-сторінка, документ у форматі PDF, що розміщений у мережі інтернет), попередньо повідомивши про вимоги до звіту, а студент надсилає виконану роботу у вигляді звіту (код програми, графічні чи текстові матеріали тощо); онлайн – студенти і викладач синхронно присутні у чаті (відеочаті), повідомляються завдання, студенти його виконують, спілкуючись між собою та з викладачем, презентують результати роботи. Ефективність практичного заняття значною мірою залежить від здійснення диференційованого підходу, забезпечення прямого (планування, спеціальне конструювання завдань, контроль) і опосередкованого (вплив на мотивацію, настанови, перспективи студента) керівництво навчально-пізнавальною діяльністю.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Навчальний час, відведений для СРС, визначається навчальним планом з урахуванням специфіки та змісту навчальної дисципліни, її місця, значення і мети в реалізації освітньої програми. Зміст СРС визначається

робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. У ході самостійної роботи студент: засвоює теоретичний матеріал, що вивчається; закріплює знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій (вирішення завдань, виконання індивідуальних завдань (рефератів), тестів для самоперевірки); застосовує отримані знання і практичні навички для аналізу ситуацій і вироблення правильного рішення (аналіз конкретних ситуацій, розробка проєктів). Базова самостійна робота забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів (опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури, вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, підготовка до практичних занять, систематизація вивченого матеріалу перед заліком тощо). Додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок (підготовка до участі в наукових конференціях, олімпіадах, розробка тем студентських наукових робіт тощо).

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, а саме: інформаційними ресурсами (довідники, підручники, навчальні (навчально-методичні) посібники, методичні вказівки, переліки тестових питань), консультаціями викладача, бібліотечними фондами, перевіркою конспектів тем занять тощо. Контроль самостійної роботи та оцінка її результатів передбачає: самоконтроль і самооцінку студента, контроль та оцінку викладача, проведення заліку, перевірку завдань самостійної роботи, захист реферату та ін.

3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Загальні основи педагогіки

Практичне заняття № 1

Основні педагогічні поняття та категорії (4 год)

Теоретичні питання

1. Об'єкт і предмет педагогіки.
2. Основні категорії педагогіки. Галузі педагогіки.

Основні поняття

Педагогіка, система педагогічних наук, загальна педагогіка, історія, педагогіки, андрагогіка, об'єкт педагогіки, предмет педагогіки, завдання педагогіки, функції педагогіки, педагогічна категорія, педагогічна ідея, педагогічна концепція, педагогічна парадигма, педагогічна компетентність, галузі педагогічної науки, педагогічне дослідження, методи педагогічного дослідження, етапи науково-педагогічного дослідження, виховання, самовиховання, формування особистості, освіта, самоосвіта, освітній процес, навчання, розвиток, психологічна підготовка, самоудосконалення, методологічні основи педагогіки, структура педагогічної науки, міжпредметні зв'язки.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацюйте теоретичні питання. Розкрийте зміст основних понять з теми.

2. Питання для самостійного опрацювання:

- методологічні основи педагогіки;
- основні етапи розвитку педагогіки;
- зв'язок педагогіки з іншими науками;
- логіка (етапи) педагогічного дослідження.

Практикум

Завдання 1. Обговорення основних теоретичних понять з теми (Термінологічний контроль).

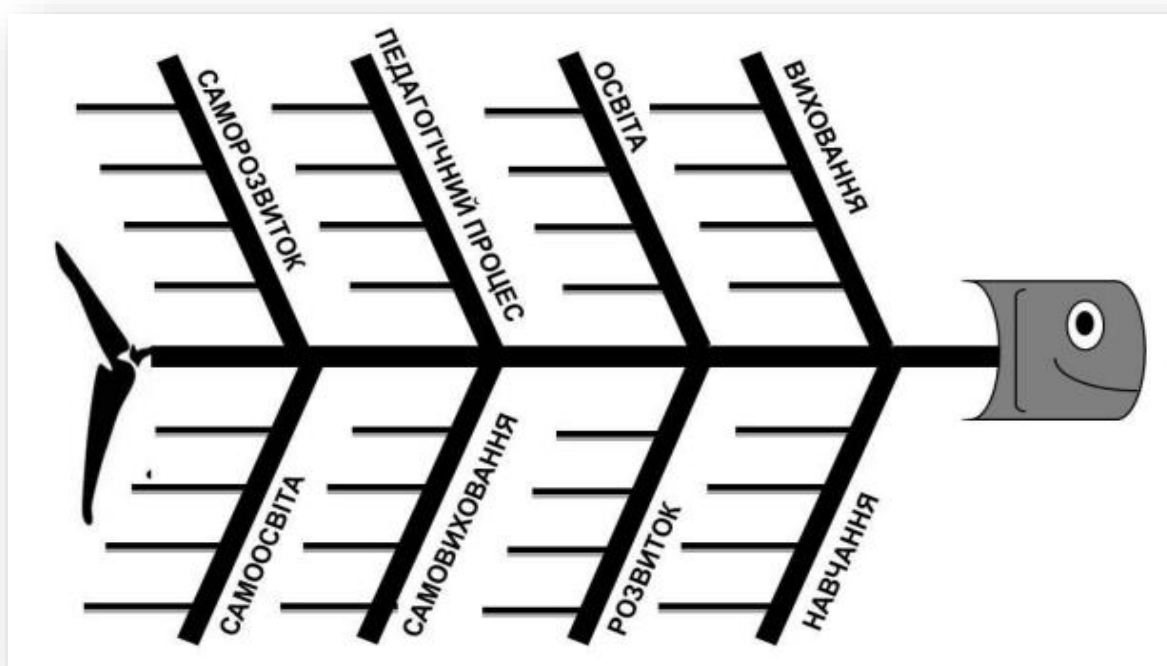
Завдання 2. Моделювання педагогічної ситуації «Моє педагогічне кредо» (Презентація).

Завдання 3. Презентація результатів самотестування:

- тест «Який Ваш творчий потенціал?» [48, с. 139–142];
- діагностика інтерактивної спрямованості особистості (Н. Щуркова) [52, с. 124–128];
- методика вивчення мотивації до успіху [57, с. 99–100];
- тест «Самооцінка» [53, с. 87–90];
- тест «Конформність» [53, с. 129–132];
- тест «Рівень вольової саморегуляції» [53, с. 144–146];
- тест «Тип характеру» [53, с. 147–148];
- методика виявлення і оцінки індивідуально-типологічних властивостей особистості Л. Собчик [58, с. 32–47];

- тест «Вивчення мотивації навчальної діяльності (М. Алексєєва)» [56, с. 95–96];
- тест мотивації досягнення успіху та уникнення невдач (А. Реан)» [56, с. 97–98];
- методика вивчення мотивації до успіху Т. Елерса [57, с. 99–100];
- тест «Креативність» [55, с. 319–326];
- тест «Особистісний опитувальник Г. Айзенка (ЕРІ)» [58, с. 27–32];
- тест «Методика визначення акцентуацій характеру» (К. Леонгард) [58, с. 47–77];
- тест «Методика дослідження міжособистісних стосунків» (К. Томас) [57, с. 104–106];
- тест «Чи спроможні Ви навіювати?» [48, с. 142–143];
- тест «Про що говорять жести» [50, с. 105–108];
- тест «Діагностика уміння слухати» [50, с. 109].

Завдання 4. Скласти діаграму Ішикави (відома як діаграма «риб'ячої кістки» або «причинно-наслідкова» діаграма) «Основні категорії педагогіки».

Завдання 5. Заповніть таблицю, окресливши загальне та відмінне в поняттях «виховання», «розвиток особистості», «формування особистості».

Загальне в поняттях	Відмінне в поняттях

Завдання 6. На основі вивчення джерел проаналізуйте процес становлення та розвиток основних компонентів науково-педагогічних знань (*Заповніть таблицю*).

Етапи становлення науково-педагогічних знань	Головні компоненти педагогічних знань, які набули розвитку	Основні педагогічні поняття
I етап – донауковий		
II етап – концептуальний		
III етап – системний		

Завдання 7. Зробіть аналіз змісту фахової статті з педагогіки за темою практичного заняття (*Презентація*).

Завдання 8. У чому змістова відмінність між об'єктом і предметом педагогіки? Як вона відображається у визначеннях основних педагогічних категорій? (*Повідомлення*)

Завдання 9. Костянтин Ушинський наголошував, що педагогіка – не наука, а мистецтво, – найширше, складне, найвище і найнеобхідніше з усіх мистецтв. У чому, на Вашу думку, полягає сутність педагогіки як науки і мистецтва? (*Повідомлення*)

Завдання 10. Оцініть вплив зв'язків педагогіки з іншими науками для сучасного етапу розвитку педагогіки (*Доповідь*).

Завдання 11. Науковий статус педагогіки довгий час брався під сумнів. У передмові до своєї книги «Людина як предмет виховання» (1867 р.) К. Ушинський підкреслював, що педагогіка «... не є зібранням положень науки, а тільки зібранням правил виховної діяльності». І далі: «Педагогіка – не наука, а мистецтво: найбільш широке, складне, найвище і найнеобхідніше з усіх мистецтв». Педагогіка є наукою чи мистецтвом? (*Презентація*)

Завдання 12. Зробіть самооцінку розвитку гностичних, проєктувальних, конструктивних, комунікативних, організаторських вмінь на основі поданих нижче критерій за п'ятибальною шкалою оцінювання, де: 5 – володіння уміннями на високому, 4 – достатньому, 3 – середньому, 2 – низькому рівні, 1 – дане уміння не сформоване. Це дасть змогу краще усвідомити свої недоліки, прогалини, невикористані резерви з метою подальшого вдосконалення власної професійно-педагогічної підготовки.

Гностичні вміння: 1. Аналізувати педагогічну літературу з метою осмислення різних теоретико-методологічних підходів до побудови освітнього процесу. 2. Орієнтуватися у змісті концептуальних

педагогічних підходах. 3. Вивчати педагогічні закони, закономірності для усвідомлення об'єктивних зв'язків між педагогічними явищами та процесами. 4. Аналізувати педагогічні категорії різного рівня узагальнення. 5. Аналізувати міжпредметні зв'язки педагогіки з іншими науками.

Проектувальні вміння: 1. Визначати конкретні підходи до побудови освітнього процесу, спираючись на загальні теоретико-методологічні підходи в педагогіці. 2. Визначати основні завдання педагогіки. 3. Усвідомлювати тенденції розвитку сучасної педагогіки, ґрунтуючись на кращих світових та національних здобутках педагогіки.

Конструктивні вміння: 1. Конструювати зміст педагогічних понять на основі вивчення педагогічної літератури. 2. Виділяти основні категорійні ознаки педагогічних понять. 3. Визначати зміст понять у процесі аналізу педагогічної літератури.

Комунікативні вміння: 1. Формувати власну оцінку змісту педагогічних концепцій і теорій та її оприлюднення. 2. Використовувати основні категорії та поняття педагогіки для аналізу педагогічних ситуацій. 3. Переконливо і толерантно аргументувати власні судження на основні понять педагогіки. 4. Викладати власні думки чітко, логічно, переконливо та емоційно.

Організаторські вміння: 1. Виявляти проблеми в процесі засвоєння педагогічних знань та визначати шляхи їх удосконалення. 2. Володіти різними способами розумової діяльності. 3. Виділяти в навчальному матеріалі суттєве. 4. Стимулювати активність у навчально-пізнавальній діяльності.

Завдання 13. Конкурс на кращий індивідуальний проєкт за проблематикою практичного заняття. Захист проєкту зробити у вигляді доповіді (*Презентація*). Тема проєкту може бути власна, або виберіть із запропонованої переліку:

1. У чому різниця між об'єктом і предметом педагогіки?
2. У чому сутність педагогіки як науки і мистецтва?
3. Яке значення мають зв'язки педагогіки з іншими науками про людину і в чому полягають ці зв'язки?
4. Які основні ознаки характеризують педагогічну категорію «педагогічний закон»?
5. Які основні ознаки характеризують педагогічну категорію «педагогічна закономірність»?

6. Які основні ознаки характеризують педагогічну категорію «педагогічний принцип»?

7. Зміст педагогічної категорії «виховання».

8. Зміст педагогічної категорії «навчання».

9. Зміст педагогічної категорії «розвиток».

10. Істотні ознаки, які характеризують поняття «педагогічна теорія».

11. Істотні ознаки, які характеризують поняття «педагогічна концепція».

12. Істотні ознаки, які характеризують поняття «педагогічна ідея».

13. Особливості категорії «педагогічний процес».

14. Особливості категорії «освіта».

15. Особливості категорії «розвиток особистості».

16. Особливості категорії «формування особистості».

17. Істотні ознаки, які характеризують поняття «управління педагогічним процесом».

Організація захисту проєкту:

«Автор» – доповідає тему, мету, завдання проєкту, результати дослідження та висновки; відрекомендовує опонента та рецензента. На виступ відводиться до 5 хв.

«Опонент» – оцінює виступ і рівень досягнення мети проєкту, ставить запитання автору, висловлюється з приводу певного положення виступу з критичних позицій.

«Рецензент» – оцінює якість виконання завдань автором та опонентом. Судження рецензента повинні бути неупередженими.

«Аудиторія» – присутні мають змогу поставити запитання авторові проєкту.

«Оцінювання» – опонент та рецензент оцінюють досягнення автором мети та завдань проєкту, автор самооцінює рівень виконання проєкту.

«Викладач» – оцінює виконання проєкту.

«Модератор» – узагальнює оцінку проєкту та здійснює рейтинг.

«Рефлексія» – виступ автора, опонента та рецензента щодо аналізу рівня досягнення ними результатів виконання завдань (Що вдалося? Що не вдалося? Чому так сталося? Можливості удосконалення).

Завдання 14. Скласти термінологічний словник з теми (Словник).

Рекомендована література: [1–6, 17–24, 27–39, 43–51, 59–66, 70–88].

Практичне заняття № 2

Етапи розвитку педагогіки в Україні та світі (4 год)

Теоретичні питання

1. Історія розвитку української педагогіки.
2. Історія розвитку зарубіжної педагогіки.

Основні поняття

Виховання, мета виховання, зміст виховання, теорії походження виховання, засоби виховання, народна педагогіка, пам'ятки педагогічної літератури, братські школи, Острозька академія, Києво-Могилянська академія, козацька педагогіка, природовідповідність виховання, народність у вихованні, національне виховання, педагогіка екзистенціалізму, інтеграція в освіті, технократичні концепції формування особистості, неогуманістичні концепції, біхевіоризм, авторитаризм, тьютор.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати теоретичні питання. Розкрити зміст основних понять з теми.
2. Питання для самостійного опрацювання:
  - теорії походження виховання;
  - освітнє значення давніх українських звичаїв та обрядів;
  - народна педагогіка;
  - головні напрями й засоби виховання у первісному суспільстві;
  - педагогічна думка Київської Русі;
  - розвиток освіти в Галицько-Волинській державі;
  - педагогічна думка епохи українського національного Відродження;
    - гуманістичні ідеї в педагогічних поглядах Г. Сковороди;
    - педагогічні погляди Т. Шевченка;
    - внесок К. Ушинського в розвиток педагогіки;
    - педагогічна творчість кінця XIX – поч. XX ст.;
    - розвиток національної освіти і педагогічної думки в УНР (1917-1920 рр.);
    - проблеми і тенденції розвитку освіти, школи й педагогіки в Україні у 20-90-х рр. XX ст.;
    - реформування освіти й виховання в незалежній Україні;

- педагогічна система Я.А. Коменського;
- особливості розвитку освіти й педагогічних теорій у розвинених країнах.

Практикум

Завдання 1. Обговорення основних теоретичних понять з теми (Термінологічний контроль).

Завдання 2. Схарактеризуйте основні етапи становлення педагогіки (Заповніть таблицю).

Етапи становлення	Основні компоненти педагогічних знань	Основні педагогічні поняття

Завдання 3. Зробити аналіз змісту фахової статті з педагогіки (у тому числі іншомовної) за темою практичного заняття (Повідомлення).

Завдання 4. Зробіть порівняльний аналіз системи освіти в Київській Русі та Західній Європі (Заповніть таблицю).

Освіта в Київській Русі та Західній Європі періоду Середньовіччя		
	Система навчання	Зміст навчання
Київська Русь		
Західна Європа		

Завдання 5. Проаналізуйте рекомендовану літературу й розробіть хронологічну таблицю «Представники педагогічної думки періоду українського Відродження».

Педагог	Роки життя	Педагогічна діяльність та ідеї	Педагогічні праці, дата написання

Завдання 6. Проаналізуйте сутність і зміст козацького виховання (заповніть таблицю).

Система козацького виховання		
Рівень	Мета виховання й освіти	Зміст виховання

Завдання 7. Зробіть огляд наукових статей, у яких досліджується педагогічна спадщина К. Ушинського (*Повідомлення*).

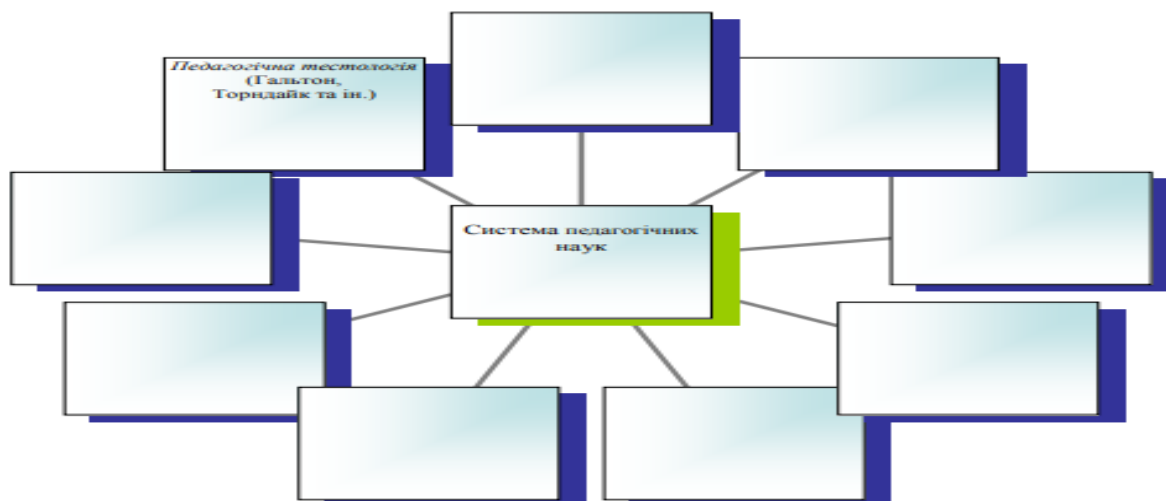
Завдання 8. Проаналізуйте ідеї національного виховання в педагогічних поглядах І. Франка, М. Драгоманова, Л. Українки, Б. Грінченка, М. Коцюбинського (*Повідомлення*).

Завдання 9. Схарактеризуйте види виховного ідеалу за Г. Ващенко [17] (*Заповніть таблицю*).

Вид виховного ідеалу	Головні риси

Завдання 10. На основі педагогічних поглядів і практичного досвіду В. Сухомлинського розробіть рекомендації для педагогів щодо створення ситуації успіху в навчанні й вихованні (*Повідомлення*).

Завдання 11. Які нові галузі педагогічної науки зміцнили свої позиції чи з'явилися у ХІХ, ХХ і ХХІ стт.? (*Заповніть граф-схему*).

Завдання 12. Зробіть узагальнення педагогічних ідей сучасних зарубіжних науковців (*заповніть таблицю*).

Науковець	Напрямок у сучасній педагогіці	Педагогічні ідеї	Зв'язок з іншими науками

Завдання 13. Конкурс на кращий індивідуальний проєкт за проблематикою практичного заняття. Захист проєкту зробити у вигляді

доповіді (*Презентація*). Тема проєкту може бути власна, або виберіть із запропонованої переліку:

1. Народна педагогіка: від джерел до джерел.
2. Теорія і практика виховання й навчання в Запорізькій Січі.
3. Козацька педагогіка.
4. Хортинг, гопак, спас як практики фізичного розвитку.
5. Освіта в Україні XIV-XV ст.
6. Культурно-освітня діяльність Юрія Дрогобича.
7. Педагогічна система Яна Амоса Коменського.
8. Значення діяльності братських шкіл у розвитку вітчизняної освіти та культури.
9. Вища освіта XVI – пер. пол. XVIII ст.
10. Києво-Могилянська академія та її культурно-історичне значення.
11. Педагогічна концепція Г. Сковороди.
12. Виховання та школа України першої половини XIX ст.
13. Педагогічні погляди та освітня діяльність Т. Шевченка.
14. Ідея національної школи у громадській діяльності М. Драгоманова.
15. К. Ушинський – основоположник вітчизняної педагогічної науки.
16. Освіта України кінця XIX – поч. XX ст.
17. Педагогічні погляди І. Франка, боротьба за передову демократичну школу.
18. Педагогічні пошуки Б. Грінченка.
19. Висвітлення питань створення народної школи у творах Л. Українки.
20. Борець за розбудову української національної школи М. Грушевський.
21. Розбудова національної освіти періоду Української Народної Республіки.
22. Реформування системи освіти в Добу Гетьманщини.
23. Педагогічна концепція С. Русової.
24. Педагогічні погляди Г. Ващенко.
25. Освітня діяльність та педагогічні погляди В. Сухомлинського.
26. Сучасна педагогічна думка та практика в Україні.
27. Виховання, освіта і зародження педагогічної думки в державах Стародавнього Світу.
28. Розвиток освіти, виховання і педагогічних ідей в епоху Середньовіччя.

29. Шкільництво та педагогічна думка країн Європи у XVII-XVIII ст.

30. Розвиток школи і педагогіки у країнах Західної Європи у XIX ст.

31. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX-XX ст.

32. Сучасна зарубіжна педагогіка та освіта.

33. Організація захисту проєкту:

«*Автор*» – доповідає тему, мету, завдання проєкту, результати дослідження та висновки; відрекомендовує опонента та рецензента. На виступ відводиться до 5 хв.

«*Опонент*» – оцінює виступ і рівень досягнення мети проєкту, ставить запитання автору, висловлюється з приводу певного положення виступу з критичних позицій.

«*Рецензент*» – оцінює якість виконання завдань автором та опонентом. Судження рецензента повинні бути неупередженими.

«*Аудиторія*» – присутні мають змогу поставити запитання авторів проєкту.

«*Оцінювання*» – опонент та рецензент оцінюють досягнення автором мети та завдань проєкту, автор самооцінює рівень виконання проєкту.

«*Викладач*» – оцінює виконання проєкту.

«*Модератор*» – узагальнює оцінку проєкту та здійснює рейтинг.

«*Рефлексія*» – виступ автора, опонента та рецензента щодо аналізу рівня досягнення ними результатів виконання завдань (Що вдалося? Що не вдалося? Чому так сталося? Можливості удосконалення).

Рекомендована література: [1–5; 8–15; 18–24; 27–54].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Дидактика: історія розвитку, сучасні проблеми і тенденції

Практичне заняття № 3

Сучасні проблеми дидактики (4 год)

Теоретичні питання

1. Дидактика – теорія освіти і навчання.
2. Концепції навчання.

Основні поняття

Теорія освіти і навчання – дидактика: сутність, історія розвитку, дидактика як галузь педагогіки, основні завдання дидактики,

закономірності і принципи навчання, процес навчання, зміст освіти, методи, прийоми, форми та засоби навчання, стимулювання процесу учіння, контроль навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, результати навчання, стандарти освіти, коригування процесу навчання.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати теоретичні питання. Розкрити зміст основних понять з теми.
2. Питання для самостійного опрацювання:
  - поняття про методи і прийоми навчання;
  - класифікація методів навчання;
  - поняття про форми та форми організації навчання;
  - урок – основна форма організації навчання;
  - нетрадиційні уроки;
  - поняття про засоби навчання;
  - ІТ-технології у навчанні.

Практикум

Завдання 1. Обговорення основних теоретичних понять з теми (Термінологічний контроль).

Завдання 2. Презентація результатів самотестування (Тест «Діагностика педагогічних здібностей» [18, с. 8–11]) (Презентація).

Завдання 3. Визначте зміст завдань дидактики (Подайте схемою).

Завдання 4. Сформулюйте основні проблеми, які досліджуються дидактикою (Подайте схемою).

Завдання 5. Зробити аналіз змісту фахової статті з педагогіки (в тому числі іншомовної) за темою практичного заняття (*Презентація*).

Завдання 6. Заповніть таблицю (за зразком).

Імена видатних видатків	Дидактичні ідеї		Дидактична практика
Я.А. Коменський (1552–1670)	«Золоте правило» дидактики, принцип природовідповідності, новий зміст освіти		Класно-урочна система

Завдання 7. Тренування уміння виступати. Студентам пропонується підготувати міні-виступ (до 3 хв) за темою заняття (власний вибір).

Завдання 8. Проаналізуйте різні концепції навчання (*Заповніть таблицю*).

Концепція навчання _____			
Мета навчання	Принципи навчання	Зміст навчання	Методи навчання

Завдання 9. Встановіть відповідність етапів засвоєння нового навчального матеріалу, стадій роботи над проблемою (проектом) і методів навчання (*Заповніть таблицю*).

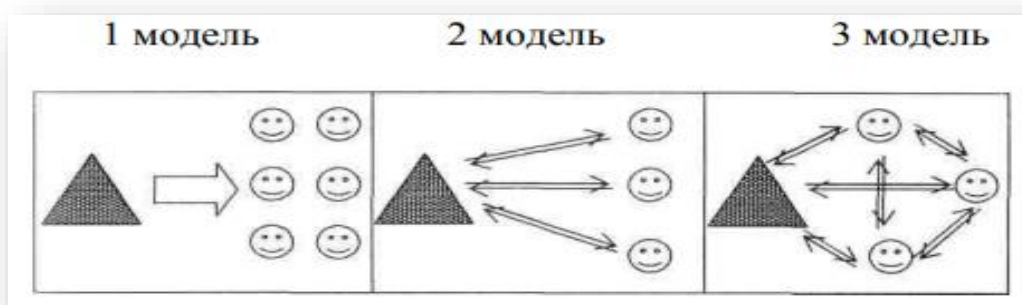
Етап засвоєння нового матеріалу	Стадія роботи над проблемою (проектом)	Методи навчання
Мотивація, визначення мети		
Планування		
Програмування (побудова орієнтовної схеми дій)		
Діяльність		
Рефлексія і аналіз власних дій, мотивів, вчинків, їх порівняння з діями, вчинками інших здобувачів освіти)		
Оцінка		
Корекція		

Завдання 10. Визначте функції та їх характеристики процесу навчання (Заповніть таблицю).

Функція	Характеристика
...	...

Завдання 11. Рушійними силами процесу навчання є наявність взаємозв'язку між знаннями і незнаннями; суперечності між бажаннями та знаннями у процесі навчання виступають основою рушійної сили; сенс рушійної сили полягає у спонукальній діяльності педагога. Що ви розумієте під рушійною силою навчання? (Повідомлення).

Завдання 12. Розгляньте наведені схеми моделей навчання. Прокоментуйте те, що зображено на схемі. Як можна назвати кожен з моделей? Поясніть їх слабкі та сильні сторони (Повідомлення).

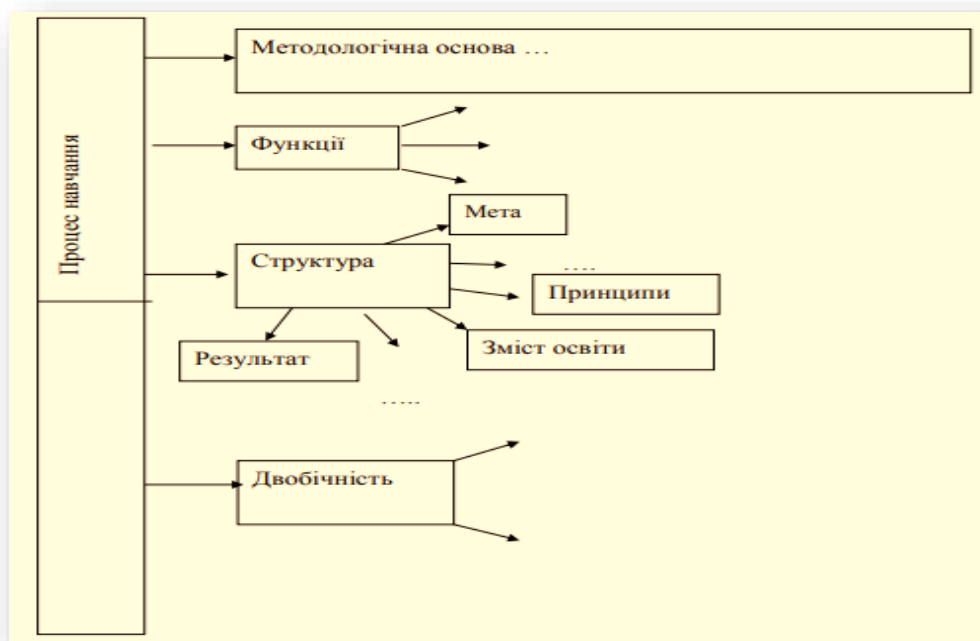

Завдання 13. Розгляньте характерні особливості форм організації навчання (Заповнити таблицю).

Тип уроку	Мета та завдання уроку	Структура уроку
Урок засвоєння нових знань		
Урок формування навичок та умінь		
Урок застосування знань, навичок, умінь		
Урок узагальнення та систематизації знань		
Урок контролю та корекції знань, навичок умінь		
Комбінований урок		

Завдання 14. Педагогічна ситуація. Серед педагогів виникла суперечка. Частина вважала, що основою основ навчання є здатність педагога формувати «апетит» до знань, уміння зробити кожен урок цікавим. Інші підкреслювали принципове значення вміння долати труднощі, згадували відомий вираз щодо відсутності торованих стежок у науці. Вони вважали, що цікаве навчання привчає лише до цікавої роботи, а в житті доводиться займатися часто буденними справами. *До якої думки прихильні ви? Яким мусить бути сучасне навчання?*

Завдання 15. Заповніть схему.

Завдання 16. Конкурс на кращий індивідуальний проєкт за проблематикою практичного заняття. Захист проєкту зробити у вигляді доповіді (*Презентація*).

Тема проєкту може бути власна, або виберіть із запропонованого переліку:

1. Педагогічний факт або явище: вивчаємо поняття.
2. Розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій: це актуально.
3. Дидактична система: характеристика складових.
4. Види навчання: історія та сучасність.
5. Моделі навчання: характеризуємо.
6. Тип навчання: шукаємо найкращий.
7. Викладання як компонент навчання.
8. Учіння як складова процесу навчання.
9. Дидактична система: характеристика складових.
10. Види навчання: історія та сучасність.
11. Моделі навчання: характеризуємо.
12. Тип навчання: шукаємо найкращий.
13. Викладання як компонент навчання.
14. Учіння як складова процесу навчання.
15. Дидактична система: характеристика складових.
16. Види навчання: історія та сучасність.
17. Моделі навчання: характеризуємо.
18. Тип навчання: шукаємо найкращий.
19. Викладання як компонент навчання.
20. Учіння як складова процесу навчання.

Організація захисту проєкту:

«*Автор*» – доповідає тему, мету, завдання проєкту, результати дослідження та висновки; відрекомендовує опонента та рецензента. На виступ відводиться до 5 хв.

«*Опонент*» – оцінює виступ та рівень досягнення мети проєкту, ставить запитання автору, висловлюється з приводу певного положення виступу з критичних позицій.

«*Рецензент*» – оцінює якість виконання завдань автором та опонентом. Судження рецензента повинні бути неупередженими.

«*Аудиторія*» – присутні мають змогу поставити запитання авторові проєкту.

«Оцінювання» – опонент та рецензент оцінюють досягнення автором мети та завдань проєкту, автор самооцінює рівень виконання проєкту.

«Викладач» – оцінює виконання проєкту.

«Модератор» – узагальнює оцінку проєкту та здійснює рейтинг.

«Рефлексія» – виступ автора, опонента та рецензента щодо аналізу рівня досягнення ними результатів виконання завдань (Що вдалося? Що не вдалося? Чому так сталося? Можливості удосконалення).

Завдання 17. Скласти термінологічний словник з теми (*Словник*).

Рекомендована література: [1–5; 8–15; 18–24; 27–54].

Практичне заняття № 4

Методика проєктування педагогічної технології (4 год)

Теоретичні питання

1. Основи освітніх технологій: стратегії освіти, теорії освіти (парадигми), моделі освіти.

2. Освітня технологія як об'єкт педагогічного проєктування.

Основні поняття

Технологічний підхід в освіті, освітня технологія, педагогічна технологія, окрема предметна педагогічна технологія, класифікація освітніх технологій, структура освітньої технології, концептуальна основа освітньої технології, компоненти змістової частини освітньої технології, компетентнісний підхід до визначення змісту освіти, процесуальна частина освітньої технології, технологізовані форми обліку результатів освітньої діяльності, технологічні засоби, технологія інтерактивного навчання, інтерактивні технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань, технологія дистанційного навчання, структура інтерактивного заняття, технологія організації та керування самостійною роботою здобувачів освіти, технології проблемного навчання, сучасні технології розвивального навчання, технологія навчання як дослідження, проєктна технологія, технології формування творчої особистості, авторські педагогічні технології, технологія організації лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять, візуальне середовище навчання, технологічна

схема вивчення навчальної дисципліни, технологічна карта змісту навчальної теми, інноваційні освітні технології.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацюйте теоретичні питання. Розкрийте зміст основних понять з теми.
2. Питання для самостійного опрацювання:
  - суперечності розвитку освітніх технологій;
  - принципи розробки сучасних освітніх технологій;
  - стратегія побудови освітньої технології;
  - відповідність освітньої технології методологічним вимогам (критеріям «технологічності»);
  - емпірична, алгоритмічна, стохастична освітня технологія.

Практикум

Завдання 1. Обговорення основних теоретичних понять з теми (*Термінологічний контроль*).

Завдання 2. На основі аналізу інтернет-ресурсів визначити сучасні тенденції розвитку освіти (*Презентація*).

Завдання 3. Американець Салман Хан, аналітик інвестиційного фонду, почав займатися навчанням своїх молодших братів з 2004 року. Зараз Академія Хана має понад 42 мільйони зареєстрованих користувачів зі 190 країн. Прослухайте TED-лекцію Салмана Хана «Скористаймося відео, щоби вдихнути в навчання нове життя!» [https://www.ted.com/talks/salman_khan_let_s_use_video_to_reinvent_education?language=uk], в якій він розповідає, як і чому він заснував знамениту Академію Хана – ретельно підбрану низку навчальних відео, які охоплюють програму з математики та інших предметів. Салман Хан розкриває можливості інтерактивних вправ і закликає педагогів змінити традиційний навчальний сценарій – дати здобувачам освіти відеолекції для перегляду самостійно та виконувати «домашнє завдання» в аудиторії.

Запитання: Які ідеї, озвучені в лекції, привернули вашу увагу? Які запитання ви, як майбутній педагог, хотіли б поставити спікеру?

Завдання 4. Зробіть аналіз змісту фахової статті з педагогіки та психології (в тому числі іншомовної) за темою практичного заняття (*Презентація*).

Завдання 5. Запропонуйте власне вирішення педагогічних завдань, які детермінуються відповідними педагогічними ситуаціями [32, с. 112, 137] (*Презентація*).

Завдання 6. Проаналізуйте залежність результатів навчання від стилю педагогічного спілкування (*Заповніть таблицю*).

Стилі педагогічного спілкування						
Результати навчання	Авторитарний		Ліберальний		Демократичний	
	+	-	+	-	+	-
Мотивація (які мотиви?)						
Знання (характер знань)						
Здатність аналізувати						
Здатність до синтезу						
Здатність оцінювати						
Відносини						
Цінності						

Завдання 7. Американські дослідники кооперативного навчання Д. Джонсон та Р. Джонсон [59] визначають його «частиною основної зміни в організаційній структурі від конкурентно-індивідуалістичної моделі «масового виробництва» до високопродуктивної командної організації». Дослідники виділяють п'ять базових елементів кооперативного навчання:

1) позитивна взаємозалежність: учні мають вірити, що неможливо досягти успіху окремо від інших;

2) безпосередня підтримка: взаємне заохочення, пояснення, обмін ідеями;

3) відповідальність: підзвітність, кожен несе відповідальність за спільний результат;

4) соціальні навички: лідерство, прийняття рішень, довіра, комунікація, управління конфліктами;

5) групова обробка: вміння оцінити власний внесок у групову роботу та визначити причини невдач.

Розробіть умови та методику навчання в «групах співробітництва» з урахуванням базових елементів кооперативного навчання (*Звіт*).

Завдання 8. Розробіть технологічну карту організації та проведення навчального заняття (вид навчального заняття за вибором студента) (*Презентація*).

Завдання 9. Оцініть вплив концептуальних положень освітньої технології на змістовну та процесуальну її складові (*Презентація*).

Завдання 10. Конкурс на кращий індивідуальний проєкт за проблематикою практичного заняття. Мета: детальний розгляд теоретичних положень теми, формування вмінь і навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформульованих завдань; розширення, поглиблення й деталізація знань, отриманих на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, теоретико-методичних основ освітнього процесу; розвиток психолого-педагогічного мислення.

Організація захисту проєкту:

«*Автор*» – доповідає тему, мету, завдання проєкту, результати дослідження та висновки; відрекомендовує опонента та рецензента. На виступ відводиться до 5 хв.

«*Опонент*» – оцінює виступ та рівень досягнення мети проєкту, ставить запитання автору, висловлюється з приводу певного положення виступу з критичних позицій.

«*Рецензент*» – оцінює якість виконання завдань автором та опонентом. Судження рецензента повинні бути неупередженими.

«*Аудиторія*» – присутні мають змогу поставити запитання авторові проєкту.

«*Оцінювання*» – опонент та рецензент оцінюють досягнення автором мети та завдань проєкту, автор самооцінює рівень виконання проєкту.

«*Викладач*» – оцінює виконання проєкту.

«*Модератор*» – узагальнює оцінку проєкту та здійснює рейтинг.

«*Рефлексія*» – виступ автора, опонента та рецензента щодо аналізу рівня досягнення ними результатів виконання завдань (Що вдалося? Що не вдалося? Чому так сталося? Можливості удосконалення). Тема проєкту може бути власна, або обрана із запропонованого переліку. Розробіть методику проведення навчального заняття (лекційного, практичного, лабораторного тощо) з використанням:

➤ технологій – формування компетентностей, інтерактивного навчання; проблемного навчання, поетапного формування розумових дій, технології організації та керування самостійною роботою студентів, візуалізації навчального матеріалу, педагогіки співробітництва, навчання як дослідження; колективного способу навчання, розвитку критичного мислення, програмованого навчання, кооперативного навчання, ситуативного навчання, інтенсифікації навчання на основі опорних схем і знакових моделей, рівневої диференціації навчання на основі обов'язкових результатів, «Створення ситуації успіху», «Оксфордські

дебати», «Діалог Сократа», «Портфоліо», «STEM-технології», майстер-класу, моделювання, контекстного навчання, повного засвоєння знань, дистанційного навчання, евристичного навчання, навчання з використанням методів коучингу;

➤ особистісно-орієнтованої, асоціативно-рефлекторної, проєктної, сугестивної, інтегральної технологій навчання;

➤ імітаційної гри (заняття-мандрівка, заняття-екскурсія тощо), операційної гри (заняття-дискусія, заняття-конференція, заняття-бесіда, заняття-диспут, заняття-вікторина, заняття-презентація тощо), рольової гри (заняття-КВК, заняття-подорож, заняття-фантазія, заняття-знайомство тощо), превентивної інтеракції (заняття-тренінг, заняття-консультація тощо), імітаційної інтеракції (заняття-інсценування, заняття-ділова гра, заняття-«мозковий штурм» тощо), неімітаційної інтеракції (проблемна лекція, лекція удвох, лекція з запланованими помилками, заняття-практикум тощо);

➤ інтерв'ю, учіння через навчання, інтернет-енциклопедії, колаборативного навчання, «печа-кучі», аналітичної сесії, бенчмаркінгу, бекграунду, воркшопу, кванторіуму, квесту, коворкінгу, краудсорсінгу, круглого столу, відкритого мікрофону, панельної дискусії, форсайту, шерингу, дебрифінгу, методу «Ідеал», кубування тощо.

Завдання 11. Проведення фрагменту навчального заняття з використанням навчальної гри, технологій інтерактивного навчання (вид навчального заняття за вибором студента) (*Перфоменс*).

Завдання 12. Виконати комплекс вправ:

➤ до розділу «Сутність педагогічної майстерності викладача» [49, с. 186–191];

➤ до розділу «Техніка саморегуляції психічного та фізичного стану» та «Основи мімічної та пантомімічної виразності педагога» [49, с. 201–207, 208–212]);

➤ до розділу «Дихання й голос як елементи педагогічної техніки» та «Розвиток уміння виразного мовлення як засобу педагогічного впливу» [49, с. 213–218, 219–228];

➤ до розділу 5.3 «Сприяємо ефективній комунікації» вправу 1 [38, с. 101–106];

➤ щодо розвитку умінь психофізичної саморегуляції, налаштування на професійну діяльність [36, с. 186–187].

Завдання 13. Кейс. Технологія педагогічного впливу. Мета технології педагогічного впливу – організувати взаємодію учасників освітнього процесу.

1. Розробіть зміст технологічних прийомів:

- педагог ініціює активність учасників освітнього процесу;
- педагог збагачує досвід здобувачів освіти способами конструктивної взаємодії.

Аналіз варіантів педагогічного рішення здійснити за схемою:

Мета педагогічного впливу	Функції педагогічного впливу	Форми, методи та засоби педагогічного впливу

2. Визначте критерії професійно доцільного педагогічного впливу з точки зору принципів: цілісності, суб'єктності, ціннісної орієнтації особистісного розвитку учасників освітнього процесу.

3. В групах виконайте вправи з метою розвитку уміння професійно здійснювати педагогічний вплив в процесі навчання: оголошення теми, мети, навчальних питань; звертання до студентів в різних педагогічних ситуаціях; оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності тощо).

4. Проведіть аналіз виконання завдань і саморефлексію (самооцінку) (*Самоаналіз*).

Завдання 14. Скласти термінологічний словник з теми (*Словник*).

Рекомендована література: [1–6, 17–24, 27–39, 43–51, 59–66, 70–88].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 **«Теорія і методика виховання»**

Практичне заняття № 5

Характеристика компонентів процесу виховання (4 год)

Теоретичні питання

1. Мета та завдання виховання в сучасному закладі освіти.
2. Особливості виховного процесу закладу освіти.

Основні поняття

Система актуальних виховних завдань, концепції виховання, закономірності та принципи виховання, структура та умови виховного процесу, зміст процесу виховання, національне виховання, самовиховання здобувачів освіти, методи виховання, класифікація методів виховання, методи формування свідомості особистості, методи організації діяльності, методи стимулювання, форми виховання, позааудиторні форми виховання, виховні технології, діагностика і вимірювання вихованості особистості, ефективність процесу виховання, самоврядування колективу здобувачів освіти, педагогічне керівництво колективом здобувачів освіти.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати теоретичні питання. Розкрити зміст основних понять з теми.
2. Питання для самостійного опрацювання:
  - виховний процес: сутність, зміст, структура, роль і місце у процесі формування особистості;
  - закони, закономірності та принципи виховання;
  - сучасні концепції виховання;
  - засоби, прийоми, умови, методи та форми виховного процесу;
  - технології виховного процесу;
  - діагностування рівня вихованості здобувачів освіти.

Практикум

Завдання 1. Обговорення основних теоретичних понять з теми (Термінологічний контроль).

Завдання 2. Підготуйте повідомлення на тему «Портрет сучасного педагога» (Презентація).

Завдання 3. Зробити аналіз змісту фахової статті з педагогіки (в тому числі іншомовної) за темою практичного заняття (Презентація).

Завдання 4. Визначте структуру виховного процесу та встановіть взаємозв'язок його компонентів (Подайте схемою).

Завдання 5. Визначте етапи розвитку учнівського колективу та основні завдання, які постають перед колективом на кожному з етапів його розвитку (Подайте схемою).

Завдання 6. Складіть анкету для батьків з метою визначення рівня вихованості здобувача освіти; отримання інформації про умови родинного

виховання, захоплення та інтереси здобувача освіти, оцінку особистісних якостей здобувача освіти тощо (на вибір студента) (*Презентація*).

Завдання 7. Для успішного практичного здійснення ефективного впливу на людину інженеру-педагогу необхідно знати основні способи цього впливу. Зробіть характеристику найбільш поширених способів впливу на учнів (студентів) (*Подати у робочому зошиті*).

Завдання 8. Відпрацювати вправи:

- «Аутогенне тренування» [31, с. 227–230].
- «Контроль і корекція постави, пози, ходи» [31, с. 232].
- «Розвиток психолого-педагогічної спостережливості» [31, с. 206].
- «Розвиток основ мімічної і пантомімічної виразності» [31, с. 197–199].

Після завершення – рефлексія кожного учасника гри (*Самоаналіз*).

Завдання 9. У глобальному опитуванні, проведеному Консультаційною радою бізнесу й індустрії (BIAAC), 80 % представників компаній-роботодавців з Австрії, Австралії, Бразилії, Данії, Франції, Угорщини, Ірландії, Італії, Кореї, Латвії, Мексики, Нової Зеландії, Швеції, Словенії, Великобританії і США, заявили, що виховання характеру стає все більш важливим завданням, причому 100 % з них вказали, що їхнім освітнім системам слід серйозніше підійти до цього питання. Центр перепроєктування освітніх програм (The Center for Curriculum Redesign, Boston, Massachusetts), під керівництвом Чарльза Фейдла (Charles Fadel) у ґрунтовному дослідженні «Чотирирівнірна освіта: компетенції, що потрібні для успіху» синтезував узагальнену модель основних граней характеру людини ХХІ ст. У ній було враховано дослідження багатьох організацій, зокрема міністерств освіти Китаю, Сингапуру, Південної Кореї, Швеції, Програми «Партнерство освіти ХХІ століття» та ін. Окрім того, елементи моделі були уточнені за участі 500 педагогів зі всього світу. Проаналізуйте «Грані характеру» подані в таблиці.

Грані характеру (The Center for Curriculum Redesign, Boston, Massachusetts)	
Усвідомленість (Mindfulness)	Самосвідомість, самореалізація, самооцінка, розвиток, здатність ділитися, емпатія, чуйність, цілісність тощо
Допитливість (Curiosity)	Неупередженість, дослідження, пристрасть, цілеспрямованість, мотивація, ініціатива, інновація, спонтанність тощо
Відвага (Courage)	Хоробрість, рішучість, стійкість, впевненість, готовність йти на ризик, твердість, оптимізм, енергійність, гумор тощо

Життєстійкість (Resilience)	Стресостійкість, наполегливість, винахідливість, харизма, здатність діяти в умовах неоднозначності, поступливість, самодисципліна, самоконтроль, зворотний зв'язок тощо
Моральність (Ethics)	Людяність, повага, справедливість, рівність, чесність, толерантність, залученість, вірність, надійність, справжність, щирість, прощення, готовність допомогти тощо
Лідерство (Leadership)	Відповідальність, самозречення, підзвітність, безкорисливість, скромність, цілісність, довіра, командна робота, наставництво, відданість, зразкова поведінка, переговороздатність, громадянська свідомість, міжкультурна обізнаність, орієнтація на результат, концентрація, організаторські здібності, різнобічність тощо

I. Як можна охарактеризувати глобалізаційні тенденції у виховному процесі? II. Оцініть значення виховного процесу в умовах університету для підготовки майбутніх педагогів.

Завдання 10. На основі вивчення рекомендованої літератури визначте внутрішні та зовнішні суперечності процесу виховання (*Заповніть таблицю*).

Внутрішні суперечності	Зовнішні суперечності

Завдання 10. Схарактеризуйте внутрішні та зовнішні суперечності процесу виховання (*Повідомлення*).

Завдання 11. Користуючись рекомендованими джерелами, сформулюйте групи методи виховання (*Заповніть таблицю*).

Група методів виховання	Методи, що належать до групи	Характер виховного впливу визначеного метода
Методи формування свідомості		
Методи формування поведінки		
Методи стимулювання діяльності та поведінки		
Методи контролю й аналізу рівня вихованості		

Завдання 12. Охарактеризуйте поняття: опосередкована вимога; вимога-прохання; вимога-схвалення; вимога-натяк; вимога-умова; вимога-недовіра; вимога-осуд; вимога-погроза. За яких обставин, на вашу думку, слід використовувати кожен із вимог? Відповідь обґрунтуйте (*Повідомлення*).

Завдання 13. Конкретизуйте (на вибір) не менше п'яти форм виховання через відповідні методи, прийоми та засоби впливу (*Заповніть таблицю*).

Форма виховання	Конкретизація форми виховання		
	Методи виховання	Прийоми виховання	Засоби виховання

Завдання 13. Визначте закономірності процесу виховання (*Подайте схему*).

Завдання 14. Визначте умови ефективного використання форм організації виховного процесу (*Заповніть таблицю*).

Форми організації виховного процесу		Умови організації та проведення
Масові	Конференції	
	Тематичні вечори	
	Вікторини	
	Ток-шоу	
	...	
Групові	Квести	
	Гуртки	
	Екскурсії	
	Проекти	
	...	

Індивідуальні	Презентації	
	Доручення	
	Бесіда	
	Колекціонування	
	...	...

Завдання 15. Встановіть інноваційний зміст напрямів позашкільного виховання (Заповніть таблицю).

Напрями позашкільного виховання	Зміст напрямку	Форми, методи та засоби виховної роботи
Національно-патріотичний		
Науково-технічний		
Туристсько-краєзнавчий		
Соціокультурний		
Художньо-естетичний		
Еколого-природничий		
Фізкультурно-оздоровчий		
Дозвілєво-розважальний		

Завдання 16. Визначте зміст основних понять морального виховання (Заповніть таблицю).

Основні поняття морального виховання	Зміст понять
Мораль	
Моральність	
Моральна свідомість	
Моральні почуття	
Моральні переконання	
Моральна спрямованість	

Завдання 17. Визначте зміст фізичного виховання у закладі освіти (Заповніть таблицю).

Завдання фізичного виховання	Форми, методи та засоби їх реалізації
Зміцнення здоров'я та загартування організму учнів, сприяння фізичному розвитку, підвищення працездатності	
Формування та удосконалення рухових навичок	
Формування інтересу до заняття фізичними вправами та спортом	
Виховання гігієнічних навичок	
...	...

Завдання 18. Визначте зміст, форми, методи та засоби національно-патріотичного виховання (*Заповніть таблицю*).

	у закладі освіти	позакласні	поза закладу освіти
Зміст національно-патріотичного виховання			
Форми національно-патріотичного виховання			
Методи національно-патріотичного виховання			

Завдання 19. Конкурс на кращий індивідуальний проєкт за проблематикою практичного заняття. Захист проєкту зробити у вигляді доповіді (*Презентація*).

Тема проєкту може бути власна, або виберіть із запропонованої переліку:

1. Процес виховання, його специфіка, компоненти і рушійні сили.
2. Етапи процесу виховання.
3. Управління процесом виховання.
4. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми.
5. Перевиховання: суть, функції, етапи, принципи.
6. Результати процесу виховання.
7. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.
8. Принципи виховання.
9. Мета виховання.
10. Зміст виховання.
11. Завдання виховання.

12. Форми виховання.
13. Методи виховання.
14. Засоби виховання.
15. Умови оптимального вибору форм, методів і засобів виховання.
16. Корегування результатів виховання.
17. Рушійні сили процесу виховання.

Організація захисту проєкту:

«*Автор*» – доповідає тему, мету, завдання проєкту, результати дослідження та висновки; відрекомендовує опонента та рецензента. На виступ відводиться до 5 хв

«*Опонент*» – оцінює виступ та рівень досягнення мети проєкту, ставить запитання автору, висловлюється з приводу певного положення виступу з критичних позицій.

«*Рецензент*» – оцінює якість виконання завдань автором та опонентом. Судження рецензента повинні бути неупередженими.

«*Аудиторія*» – присутні мають змогу поставити запитання авторові проєкту.

«*Оцінювання*» – опонент та рецензент оцінюють досягнення автором мети та завдань проєкту, автор самооцінює рівень виконання проєкту.

«*Викладач*» – оцінює виконання проєкту.

«*Модератор*» – узагальнює оцінку проєкту та здійснює рейтинг.

«*Рефлексія*» – виступ автора, опонента та рецензента щодо аналізу рівня досягнення ними результатів виконання завдань (Що вдалося? Що не вдалося? Чому так сталося? Можливості удосконалення).

Завдання 20. Скласти термінологічний словник з теми. (*Словник*)

Рекомендована література: [1–5; 8–15; 18–24; 27–54].

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ (РЕФЕРАТИВ)

Вимоги до змісту реферату

Під час аналізу змісту реферату кафедра звертає увагу на використання автором нових досягнень психолого-педагогічної науки, передового інноваційного педагогічного досвіду, переконливість і достовірність поданих фактів, обґрунтованість висновків і узагальнень, коректність оформлення інформаційних джерел, методичну та практичну цінність роботи.

У процесі виконання реферату необхідно обґрунтувати актуальність, викласти історію питання, інтерпретувати дані досліджень, які проводились вченими (або особисто автором), проаналізувати літературні джерела. Матеріал слід висвітлювати ґрунтовно, логічно, але уникати зайвих відступів, дрібних, не характерних фактів.

Робота має завершитися чіткими і конкретними висновками. Водночас потрібно звертати увагу на оформлення роботи, її грамотність, правильний запис використаної літератури, цитат і посилань на джерела. Над змістом реферату студенти працюють під керівництвом викладача кафедри.

Вибір теми і складання плану реферату

Першим, дуже відповідальним кроком, є вибір студентами теми реферату, яка має відповідати сучасному стану розвитку педагогічної теорії та практики, відповідати навчальній робочій програмі дисципліни, потребам освітнього процесу. Кафедра пропонує студентам тематику рефератів. Старости груп складають списки, де вказують: номер групи, прізвище та ініціали студента, назву теми і подають їх на кафедру. Студент, за погодженням керівника, може розробляти ініціативну тему.

Маловивчена проблема відкриває більше можливостей для прояву самостійності і виявлення творчих здібностей студента. Після вибору та схвалення теми роботи студент розробляє графік її виконання, який передбачає такі етапи:

I) Вибір теми реферату, з'ясування ступеня її досліджуваності в літературі.

II) Підбір літератури, складання бібліографічного списку.

III) Вивчення літератури та інших джерел.

IV) Написання роботи.

V) Подання роботи викладачеві на рецензування.

VI) Захист реферату.

Після складання графіка, вивчення літературних та інших джерел рекомендується розробити зміст роботи, який може обговорюватися із викладачем. Як правило, він вміщує вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел, додатки (за потреби).

Вступ дає загальне уявлення про роботу й має містити такі основні аспекти:

а) обґрунтування теми;

б) актуальність обраної теми, ступінь її досліджуваності;

в) визначення об'єкта, предмета, мети та завдань роботи, методів дослідження.

Основна частина роботи присвячується розгортанню центральної ідеї і вирішенню означених завдань у вступі і може складатися з двох-чотирьох розділів, у свою чергу розбитих на підрозділи. Кожний розділ має висвітлювати самостійне питання поставленої проблеми, підрозділ – окрему частину цього питання.

Надзвичайно важливим є збереження логічного зв'язку між розділами (підрозділами в розділі) і послідовність переходу від одного розділу до іншого. Зміст розділів і підрозділів має відповідати їх назві, мати стислі висновки.

Робота завершується *загальними висновками*. Вони мають бути чіткими, місткими й короткими за формою та відповідати визначенням у вступі завданням. Доречно запропонувати власні практичні рекомендації для розвитку розглянутої предметної сфери.

Висновки констатують ступінь реалізації мети і завдань, які були визначені у вступі, а також теоретичне та практичне значення виконаної роботи.

Оформлення роботи

Допускається оформлення реферату в рукописному або надрукованому варіантах. Приблизний обсяг реферату – 25-35 с. комп'ютерного тексту. Стандартний лист, набраний на комп'ютері, має до 30 рядків, надрукованих через 1,5 (розмір шрифту 14 пунктів). Довжина кожного рядка – 62–66 знаків, новий абзац починається з відступу не менше 15 мм. Лист має такі поля: верхній – не менше 20 мм, нижній – 20 мм, правий – 15 мм, лівий – 25 мм.

Текст основної частини реферату поділяють на розділи та підрозділи. Розділ не слід починати з нової сторінки. Заголовки структурних частин реферату, а саме «Зміст», «Вступ», «Основна частина», «Список використаних джерел», «Додатки» (за потреби), друкуються з нової сторінки, з вирівнюванням по центру і виділенням жирним шрифтом.

Заголовки розділів і підрозділів друкуються маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацу, крапку в кінці заголовку не ставлять. Відстань між заголовком та текстом має становити 2 інтервали. Номер розділу позначають арабськими цифрами з крапкою, а після цього у цьому ж рядку друкують його назву.

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому нижньому куті без крапки. Титульний аркуш вважається за першу сторінку, але нумерацію на ньому не проставляють. Наступні сторінки нумерують, починаючи з другої.

Підрозділи нумерують в межах розділу: «1.1., 1.2. тощо», тобто перший та другий підрозділ першого розділу, причому крапку проставляють і між цифрами, і після останньої, а далі в тому ж рядку подають назву підрозділу.

Робота розпочинається *титульним листом*, на якому послідовно вказують: назву університету, факультету, кафедри, тему роботи, прізвище, ім'я, по батькові студента, спеціальність, номер навчальної групи, посаду, вчений ступінь і вчене звання викладача, місто і рік написання роботи.

За титульним листом розміщують *зміст* роботи, в якому послідовно вказують вступ (без номера), назви параграфів і підрозділів (з відповідною нумерацією), висновки (без номера), список використаних джерел (без номера), додатки (без номера). Навпроти кожного елемента змісту зазначають номери сторінок його розташування у змісті реферату.

Важливу інформаційну роль у тексті роботи відіграє посилання на джерела й літературу, а також список джерел.

Кожне висловлювання, положення, статистичний матеріал, які цитують, слід обов'язково підтвердити посиланням на джерела. Посилатися бажано на останні видання публікацій.

Посилання в тексті реферату на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1–7]...» або «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, в жодному разі не можна ігнорувати найбільші канали передачі інформації [6, с. 84]».

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць.

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел (Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015)

Книги одного автора

Вагіна О.М. Педагогічна етик : навч.-метод. посіб. – Запоріжжя : ЗНУ, 2017. – 102 с.

Книги двох або трьох авторів

Білобровко Т.І., Кожуховська Л.П. Філософія науки й управління освітою: навч.-метод. посіб. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – 166 с.

Аніловська Г.Я., Марушко Н.С., Стоколоса Т.М. Інформаційні системи і технології у педагогіці : навч. посіб. – Львів: Магнолія 2006, 2015. – 312 с.

Книги чотирьох і більше авторів

Бікулов Д.Т., Чкан А.С., Олійник О.М., Маркова С.В. Менеджмент: навч. посіб. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 360 с.

Педагогіка: підручник / О.І. Запорожець та ін.; 2-ге вид. – Київ : ЦУЛ, 2016. – 264 с.

Книги під назвою

Українська політична нація: проблеми становлення: зб. наук. ст. / за ред.: М.М. Розумного, М.Т. Степика. – Київ: Нац. ін-т стратегічних дослідж., 2012. – 384 с.

Багатотомні видання

Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І.М. Дзюба та ін. – Київ: САМ, 2016. Т.17. – 712 с.

Автореферати дисертацій

Кулініч О.О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. – Маріуполь, 2015. – 20 с.

Дисертації

Вінніченко О.М. Система педагогічного контролю: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. – Дніпро, 2017. – 424 с.

Законодавчі та нормативні документи

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145- VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). – С. 10–22

Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.05.2022).

Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України, 2017. – № 20. – С. 136–141.

Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця: затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). – С. 15–16.

Частина видання

Алексеев В.М. Навчальний процес. Теоретичні засади педагогіки: монографія. – Чернівці, 2012. – С. 151–169.

Микитів Г.В., Кондратенко Ю. Засоби навчання. Актуальні проблеми освіти в Україні та світі: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. – Запоріжжя, 3-4 берез, 2016 р. – Запоріжжя, 2016. – С. 50–53.

Автор(и) та редактор(и)/упорядники

Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М.П. Бутко. – Київ: ЦУЛ, 2016. – 232 с.

Електронні ресурси

Книги

Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С. Освітня інноваційна політика : підручник. – Суми : Університетська книга, 2007. – 281 с. URL: <ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf> (дата звернення: 10.05.2022).

Законодавчі документи

Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 10.05.2022).

Періодичні видання

Клітна М.Р., Брижань І.А. Стан і розвиток освіти в Україні. Ефективна освіта. 2022. № 10. URL: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525> (дата звернення: 12.05.2022).

Сторінки з веб-сайтів

Що таке педагогічна інновація? освіта : веб-сайт. URL: <http://www.eco-live.com.ua> (дата звернення: 12.05.2022).

5. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Педагогіка в системі наук про людину.
2. Система педагогічних наук.
3. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
4. Методологія і методи педагогічних досліджень.
5. Теоретичні основи педагогічного процесу.
6. Основні етапи розвитку педагогіки.
7. Емпіричні методи дослідження (спостереження, опитування, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, педагогічний експеримент, вивчення педагогічної літератури).
8. Теоретичні методи дослідження (аналіз, синтез, моделювання, абстрагування).
9. Поняття про дидактику.
10. Процес навчання як система.
11. Цілі процесу навчання (цільовий компонент).
12. Стимулювання процесу навчання (стимуляційно-мотивуючий компонент).
13. Зміст навчального процесу (змістовий компонент).
14. Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів (операційно-діяльнісний компонент).
15. Контроль і регулювання навчально-пізнавальної діяльності (контрольно-регулювальний компонент).
16. Оцінка і самооцінка якості навчання (оцінно-результативний компонент).
17. Система дидактичних принципів.
18. Методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності.
19. Методи стимулювання і мотивації учіння.
20. Методи контролю і самоконтролю в навчанні.
21. Поняття про форми навчання.
22. Характеристика педагогічних технологій (за вибором студента).
23. Педагогічне новаторство.
24. Видатні педагоги (за вибором студента).
25. Структура процесу виховання.
26. Умови ефективності процесу виховання.

27. Система актуальних виховних завдань (інтелектуальне, національно-патріотичне, правове, моральне, художньо-естетичне, трудове, екологічне, фізичне виховання).

28. Характеристика принципів виховання.

29. Методи формування свідомості особистості.

30. Методи організації діяльності особистості.

31. Методи стимулювання в процесі виховання.

32. Індивідуальний підхід до учнів у процесі навчання і виховання.

33. Освіта як найважливіша ланка реалізації мети виховання.

34. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.

35. Зміст та структура педагогічної майстерності.

36. Зміст педагогічної техніки.

37. Педагогічний імідж.

38. Професійно-педагогічне спілкування, його сутність та структура.

39. Характеристика стилів педагогічного спілкування.

40. Характеристика соціально-перцептивної складової педагогічного спілкування.

41. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес.

42. Технології розвитку творчої індивідуальності педагога.

6. ОСНОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА»

1. Загальні основи педагогіки як науки та навчальної дисципліни.

2. Основні етапи становлення педагогічної науки.

3. Предмет педагогіки як науки та навчальної дисципліни.

4. Логіка побудови науково-педагогічного дослідження.

5. Методи науково-педагогічних досліджень.

6. Завдання педагогіки як науки та навчальної дисципліни.

7. Основні категорії педагогіки.

8. Методологічні основи і галузі педагогіки.

9. Історія педагогіки як наука.

10. Історія зарубіжної педагогіки.

11. Історія вітчизняної педагогічної думки та практики.

12. Етапи розвитку педагогіки в Україні та світі.

13. Дидактика: історія розвитку, сучасні проблеми і тенденції.

14. Дидактика як теорія і практика навчання.

15. Історія розвитку дидактики.
16. Поняттєво-термінологічні проблеми сучасної дидактики.
17. Зміст освіти.
18. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.
19. Предмет та завдання освітньої технології.
20. Основи освітніх технологій: стратегії освіти, теорії освіти (парадигми), моделі освіти.
21. Проблема освітніх технологій в історичній ретроспективі. Суперечності розвитку освітніх технологій.
22. Сутність та зміст понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «окрема предметна педагогічна технологія».
23. Класифікація освітніх технологій.
24. Освітня технологія як об'єкт педагогічного проектування.
25. Чинники формування особистості.
26. Теорія і методика виховання.
27. Виховання як процес цілеспрямованого формування та розвитку особистості.
28. Зміст процесу виховання.
29. Процес виховання, його специфіка, структурні елементи, рушійні сили.
30. Закони, закономірності та принципи виховання.
31. Процес самовиховання.
32. Характеристика компонентів процесу виховання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Методичне забезпечення

1. Красильник Ю.С. Методика проведення навчальних занять в умовах дистанційного навчання: навчальний посібник / Ю.С. Красильник, Г.Л. Корчова, М.В. Руденко. – Київ: КНУБА, 2021. – 156 с.
2. Красильник Ю.С. Педагогіка: навчальний посібник / Ю.С. Красильник, Г.Л. Корчова, М.В. Руденко. – Київ: КНУБА, 2020. – 152 с.
3. Руденко М.В. Основи професійної освіти: підручник / М.В. Руденко, Р.А. Калениченко, Г.В. Капосльоз, Г.Л. Корчова. – Київ: КНУБА, 2018. – 613 с.
4. Руденко М.В. Методика професійного навчання. Дидактичне проектування: навчальний посібник / М.В. Руденко, С.В. Ніколаєнко, І.М. Мороз. – Київ: КНУБА, 2016. – 132 с.
5. Руденко М.В. Комунікативні процеси у педагогічній діяльності. Креативні технології навчання: навчальний посібник / М.В. Руденко, І.М. Мороз. – Київ: КНУБА, 2016. – 204 с.
6. Руденко М.В. Психолого-педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу: навчальний посібник / М.В. Руденко, В.М. Смірнов, Р.А. Калениченко, В.О. Гаврилук. – Київ: КНУБА, 2014. – 432 с.

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами і доповненнями). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про освіту : Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380). – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
4. Про вищу освіту : Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст. 2004). – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#n627>.

6. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> .

7. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20>.

8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 5.04.2013 р. № 466 (із змінами і доповненнями). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

9. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 912. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.

10. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 року № 1182. – URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME200568>.

11. Ващенко Г. Виховний ідеал. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vaschenko_Hryhorii/Vykhovnyi_ideal_Zapysky_v_ukhovnyka.pdf?

12. Гуцало Е.У. Основи психологічної компетентності майбутнього педагога. Практикум: навч.-метод. посіб. – Кіровоград, 2016. – 204 с.

13. Зайченко І.В. Педагогіка: підручник. – Київ: Ліра-К, 2016. – 608 с.

14. Євсюков О.Ф. Загальна педагогіка: навчальний посібник / О.Ф. Євсюков, С.А., Чупахін; за ред. О.Ф. Євсюкова. – Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2020. – 150 с.

15. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки: навчальний посібник для студентів ЗВО. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 364 с.

16. Зубченко Л.В. Фізичне виховання у таблицях і схемах: навчальний посібник. – Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2020. – 95 с.

17. Інноваційні освітні технології: навчально-методичний посібник / упоряд. Л.М. Прокопів. – Івано-Франківськ, 2020. – 172 с.

18. Маляр Л.В. Історія зарубіжної педагогіки: конспект лекцій / Л.В. Маляр, М.І. Кухта. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. – 64 с.

19. Кухаренко В.М. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія / В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. – Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с.

20. Нагачевська З.І. Педагогіка: навч.-метод. посіб. – Івано-Франківськ: НАІР, 2020. – 144 с.

21. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монограф. / НАПН України за заг. ред. В. Кременя. – Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. – 384 с. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>.

22. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. І доп. / авт.-уклад.: В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий та ін. / За ред. В.Г. Кременя. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100с. – URL: https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.

23. Опанасенко Н.І. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. – Київ: Гуляєва В.М., 2020. – 177 с.

24. Опанасенко Н.І. Загальні основи педагогіки: навчально-методичний посібник. – Київ: Гуляєва В.М., 2021. – 296 с.

25. Холковська І.Л. Основи педагогічної майстерності : практикум / І.Л. Холковська, О.В. Волошина, С.І. Губіна – Вінниця : Твори, 2019. – 240 с. – URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/dist2020/materialy/Shvedova/Prakt.pdf>.

26. Отич О.М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 208 с. – URL: http://lib.iitta.gov.ua/26548/1/2652_OTICH_KIEB-2.pdf.

27. Тимченко А.А. Педагогіка (Загальна та історія педагогіки) : навчально-методичний посібник. – Миколаїв: СПД Румянцева, 2019. – 241 с. – URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/754/1/Тимченко_Педагогіка%20Загальна%20та%20історія%20педагогіки.pdf.

28. Бельчева Т.Ф. Педагогіка. Практичний курс: підручник / Т.Ф. Бельчева, С.С. Ізбаш, П.В. Бельчев. – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2014. – 304 с. – URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/6255/1/підручник%20Педагогіка.pdf>.

29. Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації: монографія / за ред. С.Я. Харченка; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – 372 с. – URL:

http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2132/Monografia_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

30. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – 3-тє вид., допов. і переробл. – Київ: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

31. Сбруєва А.А. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна, Н.Г. Осьмук, І.А. Чистякова; вид 4-те, доповнене й перероблене. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. – 165 с.

32. Сергєєва Л.М. Практикум педагогічної майстерності: навчальний посібник / Л.М. Сергєєва, А.О. Молчанова, О.В. Пащенко та ін. / За ред. В.В. Олійника. – Київ: ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 184 с. – URL: <https://studfiles.net/preview/2041228/>.

33. Семенова А.В. Професійна педагогіка: підручник. / А.В. Семенова, О.В. Грабовський, Л.В. Коломієць та ін. – Одеса: Бондаренко М.О., 2020. – 575 с.

34. Базалук О.О. Професійна та педагогічна етика: навчально-методичний посібник / О.О. Базалук, О.П. Кравченко, Л.М. Харченко. – Переяслав-Хмельницький: Видавництво КСВ, 2019. – 85 с.

35. Пророк Н.В. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства: монографія / Н.В. Пророк, Л.О. Кондратенко, Л.М. Манилова та ін. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. – 131 с. – URL: https://lib.iitta.gov.ua/723282/1/Психол_діагност_мотивації.pdf.

36. Хриков Є.М. Методологія педагогічного дослідження: монографія. – Харків, 2018. – 294 с.

37. Психологічні технології взаємодії суб'єктів освітнього простору : методичні рекомендації / за наук. ред. С.Д. Максименка. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. – 48 с. – URL: <http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Максименко.pdf>.

38. Рацул А.Б. Педагогіка. Інформативний виклад: навчальний посібник / А.Б. Рацул, Т.Я. Довга, А.В. Рацул. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: КНТ, 2015. – 320 с. – URL: http://culonline.com.ua/Books/pedagogika_racul.pdf.

39. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. – Київ : Міленіум, 2006. – 344 с. – URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1492079266Основи%20педагогічної%20творчості.%20Світлана%20Сисоєва.pdf>.

40. Стимулювання творчого сприймання інформації: методичні рекомендації / уклад.: В.О. Моляко, Ю.А. Гулько, Н.А. Ваганова та ін. – Київ: Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – 72 с. – URL:

https://lib.iitta.gov.ua/712862/1/Метод.%20рекомендації_лаб.%20психол.%20творч._2018_2.pdf.

41. Стельмах Н.В. Новітні комунікативні технології. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2020. – 215с. – URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/770/1/Стельмах_Новітні%20комунікативні%20технології.pdf.

42. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач: навч. посіб. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 156 с. – URL: http://lib.iitta.gov.ua/2622/1/MILTO_879-13.pdf.

43. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності : навчальний посібник / В.М. Теслюк, П.Г. Лузан. – Київ: НАКККіМ, 2011. – 304 с. – URL: https://method.ucoz.ua/_ld/0/69_Tesluk-pdf.pdf.

44. Федорчук В.В. Основи педагогічної майстерності. – Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д., 2008. – 140 с. – URL: <http://pedagogika.ucoz.ua/knygy/METODYCHKA-OPM.pdf>.

Додаткова література

1. Турбан В.В. Генеза поняття «особистість» в українській психологічній науці: монографія / В.В. Турбан, Л.З. Сердюк, В.В. Бушанський та ін. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. – 178 с. – URL: <http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Турбан.pdf>

2. Галузяк В.М. Педагогічна діагностика: курс лекцій / В.М. Галузяк, І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – 155 с.

3. Галузяк В.М. Діагностичний інструментарій класного керівника / В.М. Галузяк, І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. – 304 с.

4. Комунікативний кодекс освітянина / Л. Кравець // Українська мова й література в школах України. – 2016. – № 3. – С. 10-14.

5. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник / уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. – Вид. 2-ге, виправл. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. – 616 с.

6. Практикум із загальної психології. Робочий зошит: методичні рекомендації до лабораторних занять з курсу «Практикум із загальної психології» / уклад.: Н.Ф. Портницька, І.А. Гречуха, А.І. Литвинчук,

Т.В. Можаровська, Хоменко Н.В. – Житомир : ЖДУ ім. І.Я. Франка, 2016. – 270 с.

7. Практикум з психології: психодіагностичні методики для самопізнання / упоряд.: І.М Періг. – Тернопіль : СМП «Тайп», 2017. – 116 с.

8. Методичне забезпечення відбору учнівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю: методичні рекомендації / уклад.: А.М. Шевенко. – Київ, 2016. – 157 с.

9. Johnson David W., Johnson Roger T. Cooperative learning (2017). – Mode of access : https://2017.congresoinnovacion.educa.aragon.es/documents/48/David_Johnson.pdf.

Інформаційні ресурси

1. <https://mon.gov.ua/ua>. – сайт Міністерства освіти і науки України.
2. <http://naps.gov.ua/>. – сайт Національної академії педагогічних наук України.
3. ihed.org.ua. – сайт Інституту вищої освіти НАПН України.
4. iitlt.gov.ua. – сайт Інституту цифровізації освіти.
5. ipv.org.ua. – сайт Інституту проблем виховання НАПН України.
6. <http://psychology-naes-ua.institute/info/10/>. – сайт Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.
7. <https://imhttps://imzo.gov.ua/zo.gov.ua/>. – сайт Інституту модернізації змісту освіти.
8. <http://iea.gov.ua/>. – сайт Інституту освітньої аналітики.
9. <http://iprood.com.ua/> – сайт Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України.
10. <https://ivet.edu.ua/>. – сайт Інституту професійної освіти НАПН України.
11. <https://www.uera.org.ua/>. – Українська асоціація дослідників освіти.
12. <http://pedpresa.ua/>. – освітній портал Педагогічна преса.
13. <https://www.ed-era.com/>. – Educational Era (студія онлайн-освіти).
14. <http://www.nbuv.gov.ua/>. – сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
15. <http://dnpb.gov.ua/ua/history/>. – сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського.
16. <http://prosvitcenter.org/>. – «Про.Світ» (центр інноваційної освіти).
17. <http://library.knuba.edu.ua/>. – сайт бібліотеки КНУБА.
18. <http://org2.knuba.edu.ua/>. – освітній сайт КНУБА.

Навчально-методичне видання

ПЕДАГОГІКА

Методичні вказівки
до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
спеціалізації «Фізичне виховання і спорт»

Укладач **КРАСИЛЬНИК** Юрій Семенович

Випусковий редактор *В.С. Сасько*
Комп'ютерне верстання *Д.М. Николаєвич*

Підписано до друку 25.05.2023. Формат 60x84_{1/16}
Ум. друк. арк. 3,02. Обл.-вид. арк. 3,25.
Електронний документ. Вид. № 49/III-23

Видавець і виготовлювач:
Київський національний університет будівництва і архітектури
Повітрофлотський проспект, 31, Київ, Україна, 03037

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002 р.